

Vad är kognitiv svikt och demenssjukdom?

Högskolan Dalarna
7 september 2017

Björn Lennhed
MD, MSc, Silvialäkare
Specialistläkare i Geriatrik
bjorn@lennhed.se

Att belysa idag

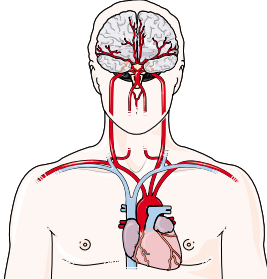
- ▶ Hjärnan som organ
- ▶ Intellect och minne
- ▶ Demens och demenssjukdomar

- ▶ Fakta om demens
- ▶ Risk- och friskfaktorer

© Björn Lennhed 2017

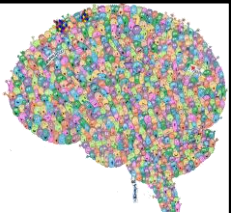
Hjärnan, ett känsligt organ

© Björn Lennhed 2017

Hjärnan är komplicerad:

- ▶ Människan har ungefär 86 miljarder hjärnceller
- ▶ Vikten motsvarar ca 2% av kroppsvikten
- ▶ Konsumerar 25% av kroppens energibehov
- ▶ Konsumerar 20% av kroppens syrebehov

© Björn Lennhed 2017

Hjärnan använder ledtrådar

© Björn Lennhed 2017

Även känslor påverkar hjärnans tolkningar!

Försök att i dagsljus lära dig hur terrängen kring poststället eller stridsställningen ser ut.

I mörker ser föremål annorlunda ut – de kan förefalla levande och hotfulla. Särskilt om du är trött eller rädd kan du lätt se i syne.

© Björn Lennhed 2017

Orbis sensualium pictus, Amos Comenius 1728

© Björn Lennhed 2017

Kognitiv medicin – kognition?

- ▶ Minne
- ▶ Språk
- ▶ Perception
- ▶ Spatial förmåga
- ▶ Praxis
- ▶ Exekutiv förmåga
- ▶ Motivation
- ▶ Emotioner, affektlägen
- ▶ Föreställningsförmåga
- ▶ Självmedvetande
- ▶ Metakognition

© Björn Lennhed 2017

Vad menar vi med att "minnas" något?

- Minnesfunktioner
- ▶ Samla in
 - ▶ Uppmärksamma
 - ▶ Förstå
 - ▶ Lagra
 - ▶ Bibehålla
 - ▶ Plocka fram
 - ▶ Använda

© Björn Lennhed 2017

Glömska har många orsaker

- Lewy body-demens
- Stress
- Personlighetsdrag
- Alzheimers sjukdom
- depression
- ALS
- Missbruk
- Stroke
- Småkärlsjuka i hjärnan
- β-vitaminbrist
- Utmattningsyndrom
- Sköldkörtelsjukdomar
- Blekkärlsinflammationer
- Pannlobsdemens
- Parkinsons sjukdom
- ANNAN PSYKISK OHÄLSA

© Björn Lennhed 2017

Demenssjukdomar är kroniska sjukdomar, ännu utan bot

- ▶ Minnesnedsättning
- ▶ Nedsättning av minst en ytterligare intellektuell funktion (språk, orientering, osv)
- ▶ Ihållande mer än 6 månader
- ▶ Ledande till en försämring jämfört med tidigare funktion

© Björn Lennhed 2017

Demens: känt sedan länge

"DEMENS är en sjukdom vilken kan betraktas som en förlamning av själen, och som består i att omdömesförmågan går förlorad. Denna sjukdom skiljer sig från dumbeten, *stultitia*, *stoliditas*, vilket utgör en begränsning och försvagning av förståndet och minnet."

L'Encyclopédie de Diderot et d'Alembert, 1754

© Björn Lennhed 2017

Även i Falun hade man demens!

"Konung Erich den 14:s tid har varit en man, som het Juga eller Jon i Slänge ofwan för Morsboda. ... Om denne mannen och hans hustru berättas de, som på den tid hafwa lefwat, att de hafwa blifwit så gamla, att de intet hafwa wetat, antingen det har varit dag heller natt och att de hafwa måst mata dem som andra små barn."

Berättelse om Stora Kopparberget, Jacob Ingelsson 1716

© Björn Lennhed 2017

Orsaker till demens

- ▶ Neurodegenerativa sjukdomar = (primär-)degenerativa sjukdomar
 - De flesta är av typen "inlagringsjukdomar"
- ▶ Vaskulära sjukdomar
- ▶ Sekundära tillstånd
 - Trauma
 - Tumör
 - Normaltryckshydrocefalus (NPH)
 - CNS-infektioner, (lues, HIV, herpes)
 - Metabola tillstånd (hypothyreos, hypercalcaemi, etc)
 - Bristtillstånd
 - Toxiska orsaker (missbruk, lösningsmedel,...)

© Björn Lennhed 2017

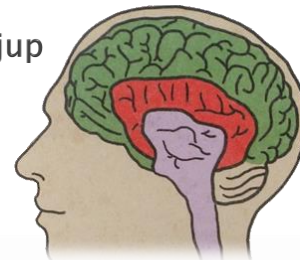
Hur kan demens se ut?

- ▶ Vanliga tidiga symptom
 - glömska, svårigheter att hitta, svårigheter att förstå tid, svårigheter att finna ord, svårigheter med nyinläring
- ▶ Ovanligare symptom
 - temperament och personlighet mer påverkade än minnet
 - synhallucinationer eller vanföreställningar
- ▶ Man blir ofta känslig för förändringar i livet, till exempel tillstötande sjukdom eller förändringar i boendemiljön.

© Björn Lennhed 2017

Hjärnans djup

- Hjärnbarken ("primathjärnan")
- Limbiska systemet ("däggdjurshjärnan")
- Hjärnstammen ("reptilhjärnan")

© Björn Lennhed 2017

Demensfakta

- ▶ 8% av alla personer över 65 år har någon demenssjukdom
- ▶ Siffrorna är osäkrare för yngre (-65 år)
- ▶ Samhällskostnaderna för demenssjuka uppgick 2012 till 63 miljarder kr i Sverige (Källa: Socialstyrelsen 2014)
- ▶ Vi vet att demenssjukdomarna ökar!

© Björn Lennhed 2017

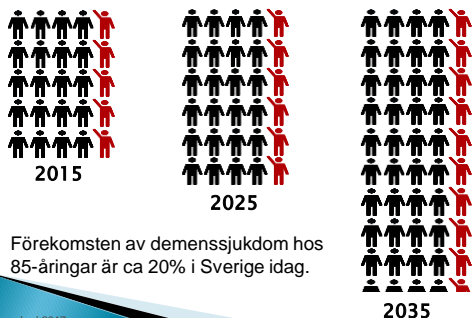
Demenssjukdomar idag?

- ▶ Förekomsten av demenssjukdom är starkt beroende av åldern:
 - < 5% av befolkningen under 65 år
 - > 40% av befolkningen över 85 år
- ▶ Det finns studier som antyder att insjuknandet i demenssjukdom minskar...

© Björn Lennhed 2017

Antalet personer med demenssjukdom i samhället ökar

© Sam Lennhed 2017

Risk- och friskfaktorer

© Sam Lennhed 2017

Risikfaktorer för demenssjukdom

- ▶ Ålder
- ▶ Ärftlighet

Påverkbara riskfaktorer

- ▶ Hjärt-kärlsjukdom
- ▶ Hög blodtryck
- ▶ Rökning
- ▶ Stillasittande livsstil
- ▶ Ensamboende / social isolering

© Sam Lennhed 2017

Friskfaktorer för demenssjukdom

- ▶ Genetik
 - En nyfunnen mutation förefaller skydda mot Alzheimers sjukdom (och mot demens?)

Påverkbara friskfaktorer

- ▶ Hjärnmotion
- ▶ Social stimulans
- ▶ Fysisk motion
- ▶ "Allmänhälsan"

3		2	4		6		
4					5	3	
1	8	9	6	3	5	4	
			8		2		
		7	4	9	6	8	1
8	9	3	1	5	6	4	
		1	9	2	5		
2		3			7	4	
9	6		5		3	2	

© Sam Lennhed 2017

Sammanfattning

Hjärnan är ett komplext organ

Att drabbas av en bestående kognitiv svikt som påverkar livet kallas demenssjukdom

Vi har idag ingen bot för någon demenssjukdom och omvårdnaden är mycket kostsam

© Sam Lennhed 2017

